

LITERATURA. Bi liburu plazaratuko dira ondorengo hilabeteotan haren omenez, eta hitzaldi zikloak ere izango dira

Ehun urte dira Etienne Salaberri heletar idazlea mundura sortu zenetik

‘Herria’ aldizkarian astero eman zuen argitara artikulu bat 35 urtez

Juan Luis Zabala | DONOSTIA

Idazle behar baino ahanziagoen oroitzapena berreskuratzeko aukera izaten dira urteurren eta mendeurrenak. Etienne Salaberri heletar idazlearen kasua adibide argia da, hari buruz idazten jarri baititu hainbat euskal idazle haren jaiotzaren lehen mendeurrenak. Etzi, asteartean, 100 urte beteko zituzkeen, bizirik izanez gero, Etienne Salaberri, eta bi libururen argitalpena dago abian: bata, *Egan* aldizkariak plazaratuko duenak, Joxe Azurmendi, Jean Louis Davant eta Pako Suduperen artikululu luze bana hartuko du bere baitan, Salaberri argitaratutako 70 artikuluren ondoan; besteak, berriz, Pierre Aintziart izango du idazle, eta Elkar argitaratzaile. Liburuak ez ezik, Salaberri buruzko hitzaldi zikloak ere izango dira uda baino lehen.

Heletan 1903ko otsailaren 18an sortua, filosofia irakasle eta artikulu idazle oparoa izan zen Etienne Salaberri.

PENTSAMENDUA

Etienne Salaberriren pentsamenduaren ardatzak fede katolikoa, euskaltzetasuna eta europazetasuna dira

Sorterrian egin zituen lehen ikasketak; ondoren Belloken jarraitu; eta, azkenik, Baionako Seminario handian amaitu. 1924tik 1926ra bitartean, Rhin ibaia zaintzen egin zuen soldaduska. 1929an apezte egin zen, eta ondoren Okzitaniako Tolosako Institutu Katolikoan hasi zen filosofia irakasten. 1931an, Uztaritzeko Seminario ttipian lotu zitzaion lan berari.

Bost urte preso Alemanian

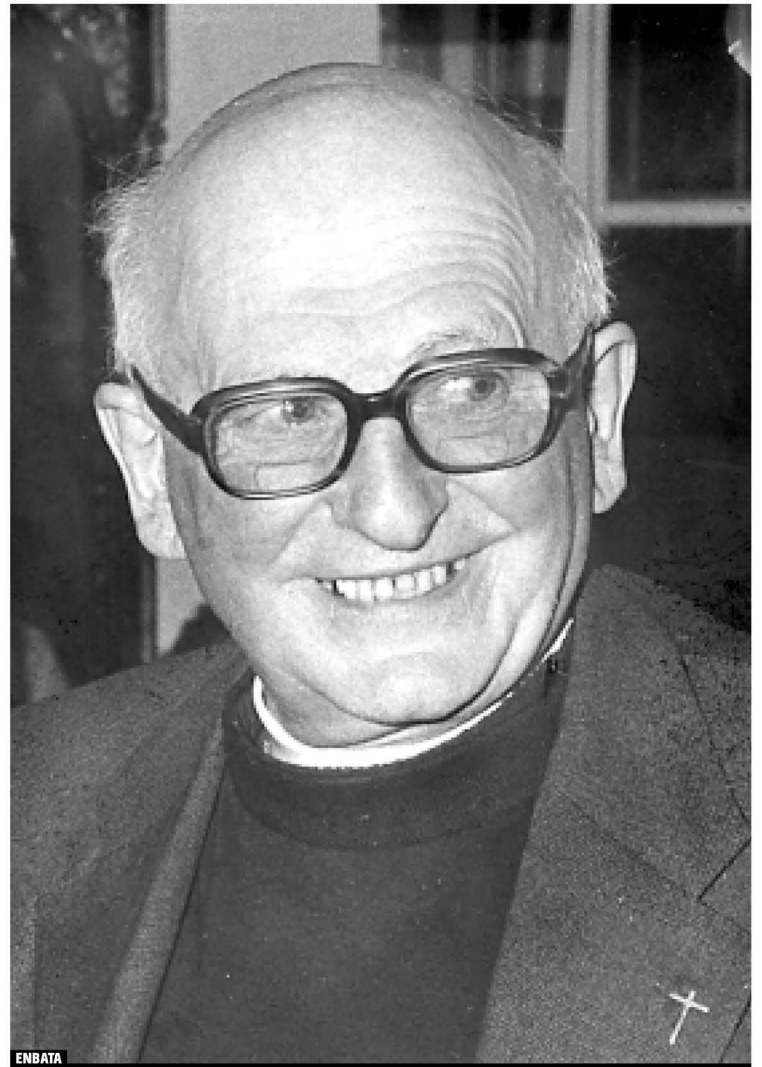
1939an, bigarren mundu gerra pizturik, berriro joan behar izan zuen soldadu Salaberri, Tarbesa. Alemanek atxilo hartu ondoren, bost urte eman zituen preso Alemanian. Esperientzia ho-

rrek eragin handia izango zuen Salaberriren izaeran eta pentsamoldean.

Bigarren mundu gerra amaitu ondoren, 1945ean, Uztaritzera itzuli zen, eta han jarraituko zuen filosofia irakasle lanetan, harik eta 1958an apezpikuak antolatu berri zuen Baionako Villa-Pia lizeora joan zen arte, lan bera egitera beti, filosofia irakasle. Idazle eta euskaltzale asko izan ziren Salaberriren ikasle, Pierre Aintziart eta Jean Louis Davant adibidez.

Bigarren mundu gerra amaitu berri, 1946an hasi zen Salaberri *Herria* aldizkarian artikulak argitaratzen, Piarres Lafittek hala eskaturik. Harrezkero, aste orotan idatzi zuen aldizkari berean, ia-ia hil zen arte, hots, 35 urtez. Artikuluak ez ezik, olerkiak eta antzerki lanak ere idatzi zituen Salaberri, baita irratirako irakurraldiak egin ere.

Garaian ohiko zen gisan, ez zituen Etienne Salaberri bere izenez sinatu artikulak. So Egilea sinadura erabili zuen hasieran euskarazko lanetan, eta

ENBATA
Etienne Salaberri (1903-1981), 1978an egindako argazki batean.

gero beste ezizen batzuk ere erabili zituen.

Ene sinestea liburua eman zuen argitara 1978an, lekukotasun autobiografikoa funtsean. 1981ean, berriz, hil zen urte berean, *Beñat adiskidea, agur!* eman zuen argitara.

1979ko urrian omenaldia es-

kaini zion Euskaltzaleen Biltzarrrak. Omenaldi hartarako idatzitako hitzaldiak liburu batean bilduta argitaratu zituen Itxaropena argitaletxeak 1980an.

Fede katolikoa, euskaltzetasuna eta europazetasuna dira Etienne Salaberriren pentsamoldearen ardatz nagusiak.

IRITZIA

Jean-Louis Davant ■ IDAZLEA ETA EUSKALTZAINA

Ez da hila haren mezua

Duela mende bat jaio zen Etienne Salaberri apaiz idazlea, 1903ko otsailaren 18an zuzen. Piarres Lafitte sonatuaren kidea zen Uztaritzeko ikastetxe katolikoan eta *Herria* euskal astekarian. Ezin bereiziak ditugu biak, bestalde Lartzabal eta Monzon bezala, eta horrekin oso bat nator Pako Sudupe idazlearekin: Piarres Lafitteren *Kazetari-lan hautatuak* liburu mardula agerturik, ber modukoaren antolatzen ari da Salaberri, datorren udaberrian argitaratzeko.

Filosofia irakaslea zen Salaberri, eta horren ezagutzak egin nituen Uztaritzeko Saint Francois Xavier ikastetxean ikasle nintzela, 1953-54 ikasturtean. Ikasgaiak oso zorrozki prestatzen eta egiten zizkigun, laburpen idatzia barne. Autoritate natural handia ukanarren, harreman onak zituen bere ikasleekin, eta lantzen zituen ere; atsedendietan gure jostalekura jaistea ohi zuen beste irakasle gehixenek ez bezala, gurekin elerrateko, dela arraierian, dela gai sa-

konetan. Gure geroaz arta handia zuen, goi mailako ikasketei buruzko sail eta bideen hautatzen laguntza gintuen, eta nihau bereziki.

Handik landa, Unibertsitatean zela, eta gero Aljeriako soldaduzka, sei urte eta erdiz Salaberri-ren ganik urrundu zen ene bidea. 1961eko urtarilla hastean irakasle sartu nintzen Hazparneko Saint Joseph kolegioan, eta apirilean *Enbata* kazetako taldean. Hortik aitzina Salaberri-rekin topo egin nuen berriz, dela haren eta nire artikuluen bitartez, dela biltzar publiko batzuetan.

Heleta nafar herriko Garra etxean jaioa, etxe oneko semea zen Salaberri. Harentzat «Jainkoaren etxeko jauna» zen apaiza. Bai, jauna zen Salaberri, Lafitte bat ez bezala, baina jauna zentzu hoberenean ere: bihotz handiko gizona, eskuzabala, bere ikasleoi ekartzen zigun arta eta laguntzatik usna daitekeen bezala. Politikako eztabaidetan ere, txiki-keriak bazter uzten zituen, eta polemika guzien gainetik egoten zen frantsesez

erraten den bezala *chevaleresque*, hots egiazko zalduna, estimo handitan zautkan Monzonen antzera. Nire alde bereziki hola portatu zen, Frantziako administrazioak egin zidan auzi gogor batean. Politikan genituen ezadostasunak kontuan hartu gabe, nire defentsan agertu zen argi eta garbi, bere sona hor arriskutan ezarri *Herria* kazetako artikululu batean, eskuindarra eta gaullista baitzen iparraldeko iritzi publikoa, oso Frantziatzalea denen gainetik.

Bost urtez gerlako presoner egona Alemanian (1940-45) *Herria* kazetan 36 urtez astero bi zutabe idatziko zituen Salaberri, hara euskaraz *So Egilea* sinatuta, bestea *Tribune libre du prisonier* delako titulu pean. Preso izanaz markaturik egon zen. Haatik ez zen batere gaullista. Kristau demokrata zen, Frantziako zentristen aldekoa, oso europazalea, eta bere gisan euskaltzalea, errotik euskalduna baitzen. Bere alderdiari eutsi zion, beti Robert Schuman fundatzailearen idealari fidel egonez. Maiz eztabaidan sartu zen *Enbata*-koekin, bereziki nirekin, *Herria* kazetako bere frantsesezko artikuluetan. Gure zurruntasuna zitzaion partida, oroz gainetik, eta uste

dut, berak behin idatzi zuen bezala, be-launaldien artekoa zela gehienik gure arteko ezadostasuna, ez hainbat ideologiazkoa.

Alderdi zentrista ere kritikatu zuen 1965etik, haren oportunismoa salatuz. Eta nagusiki, 1970eko hamarkadan, abertzale bilakatu zela erran daiteke, haren idazki batzuk ongi aztertuz.

Apaiza zen, ez haatik batere klerikala, gizona baitzen oroz gainetik, eta kristau idekia, baikorra, Kontzilioa posible egin duten horietako. Ez zen agortu mezu hori, bukatzekoa baita Elizaren erreforma. Halaber Salaberriren europazaletasuna, egiazko Europa bati buruz lehen urratsak orain hasten baititugu. Euskal Herriaz ere badigu zer errana, sail horretan ere pausu franko baitugu egiteko. Ez da hila haren mezua.

XX. mendeko euskaldun handienetik izan da Salaberri. Horren mailako gizon politikorik ez dugu eduki iparraldean. Beraz guk ohoratu behar genukeen. Hegoaldeko batek egiten du, eta gisa batez hobe, Euskal Herri osoaren gorazarrea merezi baitu mugari hainbeste ostiko eman dion euskaldun europazale horrek. Eskerrak zuri, Pako Sudupe!